

**Запорізький національний університет
Факультет соціології та управління**

ЗВІТ
за результатами
PR-дослідження
на тему: «Сприйняття образу о. Хортиця
мешканцями м. Запоріжжя»

Лепська Наталія Володимирівна

+38 (093) 994 9455

nata-v-l@mail.ru

Гурьєва Лоліта Дмитрівна

+38 (095) 096 49 20

Мариняк Микола Іванович

+38 (063) 141 1633

Синичич Олександра Олексіївна

+38 (098) 786 2645

Сікорська Ольга Олександрівна

+38 (063) 589 5721

Шостак Олена Владиславівна

+38 (098) 247 0626

Сайт

ОПИС ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціологічне дослідження проводилося з 20 травня по 25 червня 2015 року. Методом було обране фокус-групове дослідження, що обґрунтовується поставленими метою та задачами.

Етап збору інформації включав в себе проведення двох фокус-груп за різним віком (18-29 років та 30-55 років). В самих групах відбувалося ділення за статтю та освітою.

Реферат

1. Хортиця – об’єкт, яким варто пишатися. Для мешканців міста Запоріжжя острів Хортиця безумовно є об’єктом, який викликає почуття гордості. Причому острів, з одного боку, є місцем історичної пам’яті і спадщини України, а з іншого – заповідною зоною з прекрасними природними ресурсами.

2. Хортиця – доступна зона для відпочинку, але не найбажаніша. Запоріжці різних вікових категорій зазначають, що інколи проводять на острові вільний час, проте з більшим бажанням відпочивають за межами міста, оскільки нерозвинена інфраструктура острову та ряд інших проблем змушують шукати інше місце для того, щоб проводити час.

3. Хортиця має великий туристичний потенціал. Запоріжці визнають за островом велику привабливість для туристів, але в наявному стані він є малопривабливим навіть для місцевих. Проблеми, перш за все в інфраструктурі та в інформаційному забезпеченні.

4. Хортиця не сприймається жителями міста як священне місце. Проте визнається як історична локація, місцем, де повинні зберігатися традиції та символом міста взагалі. Крім того, Запорізька Січ може стати символом

натхнення на політичні перетворення та спонукати на активну громадську участь не тільки запоріжців, але й всіх українців.

5. Найголовніша проблема острова – інформаційна закритість від населення. Незважаючи на те, що існує сайт острова, він є абсолютно непопулярним, це призводить до того, що запоріжці не мають змоги дізнатися про заходи, що відбуваються на Хортиці, це також є наслідком того, що острів зовсім не позиціонується в соціальних мережах.

6. Ідеальна Хортиця – природничо-розважальний комплекс. Запоріжці цінують природні ресурси острова, але також прагнуть будувати не тільки розважальні заклади, але й такі, що нагадували б про історію міста та області загалом, в якості останньої вбачається етнопоселення, його розвиток.

7. В острові вбачають великі перспективи розвитку. Мешканці міста Запоріжжя вважають, що Хортиця може розраховувати на увагу як іноземних, так і місцевих інвесторів. Але для того, щоб зробити його привабливим для капіталовкладень потрібні зміни, які б продемонстрували готовність до розвитку.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкти Запорізької області, якими пишуться

З метою визначення місця о. Хортиця в культурній спадщині Запорізького краю ми запропонували інформантам розповісти про об'єкти, якими вони пишуться.

Аналізуючи пам'ятки міста та області ми можемо сказати, що інформанти усіх вікових категорій, в першу чергу, звернули увагу на ДніпроГЕС та проспект ім. Леніна. Говорячи про них, інформанти звертали увагу на те, що дані пам'ятки є визначними, їх створення потребувало великих зусиль з боку людей та важкої праці, що і послугувало основою першочергового виділення їх як об'єктів, якими пишуться жителі міста Запоріжжя. Також, серед визначних місцевих пам'яток учасниками молодшої вікової категорії були названі Дитяча залізна дорога з зоопарком на її території та Садиба Попова, які є гордістю запоріжців та користуються попитом серед туристів. Не залишився без уваги і парк «Дубовий Гай» з його атракціонами.

Згадуючи історичні пам'ятки міста, учасники фокус-групи назвали наступні історичні місця о. Хортиця: Запорізьку Січ, історичні пам'ятки та могили, туристичні пляжі, кінний театр. Ці місця інформантам здаються цікавими, вони говорять про історію нашого краю, нагадують нащадкам про визначні події, які відбувалися на землі, де вони живуть зараз. В першу чергу учасники обох фокус-груп історичною пам'яткою вважають Запорізьку Січ. Її історичне значення було визнане всіма учасниками обговорення. Запорізька Січ, за оцінками інформантів, має для міста важливе історичне та туристичне значення, може бути об'єктом гордості та привернення у місто туристів з інших міст та закордону. Крім того, запоріжцями були визначені як історичні

пам'ятки Запорізький Дуб, який вражає своєю кількістю років та Кам'яна Могила, яка для інформантів є старовинним поселенням та історією нашого краю. Проте, було відзначено, що в теперішньому стані вони є мало привабливими і потребують негайної уваги з боку адміністрації острова.

Культурним символом Запорізького краю, за результатами молодшої фокус-групи, є запорізьки козаки, які ніколи нікому не підкорялися, були вільними та мали свої закони і свою державу. З цим перетинається і духовна спадщина Запорізького краю, яка включає в себе волю та вільний дух запорізьких людей. Тема запорізького козацтва викликала бурхливий відгук майже у всіх учасників фокус-групи. Скоріше за все це пов'язано з тим, що козаки постають у свідомості людей як люди, які здійснили свої бажання, перемогли тих, хто заважав їхньому здійсненню. Козаки завжди виступали як взірець свободи, благодійності та допомоги нужденним, незважаючи на досить велику кількість фактів, які говорять про їх розбійницький спосіб життя та свавілля. Таким чином, козаки є переважно позитивним образом.

Не менш цікавою темою для обговорення стали індустриальні об'єкти нашого міста, якими пишаються жителі Запоріжжя. Основну увагу у молодшій фокус-групі було зосереджено на тому, що Запорізький регіон виробляє електроенергію з більшості доступних видів її добування: теплові, атомні, вітряні електростанції та ін. Також, інформанти вважають значущим річковий порт в «Дубовому Гаї». Учасники старшої фокус-групи говорили про налагоджену промисловість, гігант металургію ВАТ «Запоріжсталь», інші заводи та взагалі індустриальну частину міста. Такі оцінки учасників можуть бути пов'язані з безпосередньою роботою на даних підприємствах або оцінкою матеріальної бази нашого міста, серед якої беззаперечними лідерами є металургійна промисловість та заводи.

Важливим моментом результатів дослідження старшої фокус-групи є наявність альтернативного варіанту відповіді на питання «Чим Ви пишаєтеся у нашому місті?», – молодь без вищої освіти вважає, що: «Пишались нічим».

Дана альтернатива говорить про те, що культурні пам'ятки не мають сформованого позитивного іміджу.

Отже, за результатами розгляду даної задачі дослідження ми виявили об'єкти, якими пишаються мешканці м. Запоріжжя. Серед них найбільшу увагу отримали ДніпроГЕС та проспект ім. Леніна з їх багатою історією створення, о. Хортиця з її неперевершеною красою та історичними пам'ятками, промислові об'єкти міста Запоріжжя.

Найпопулярніші локації міста для відпочинку

Оскільки острів Хортиця потерпає від неохайного поводження туристів з природним середовищем (що призводить до забруднення лісів, водойм, пожеж, браконьєрства та ін.), ми дослідили, чи є альтернативи в Запоріжжі острову як місцю відпочинку, та яким саме чином відпочивають жителі міста?

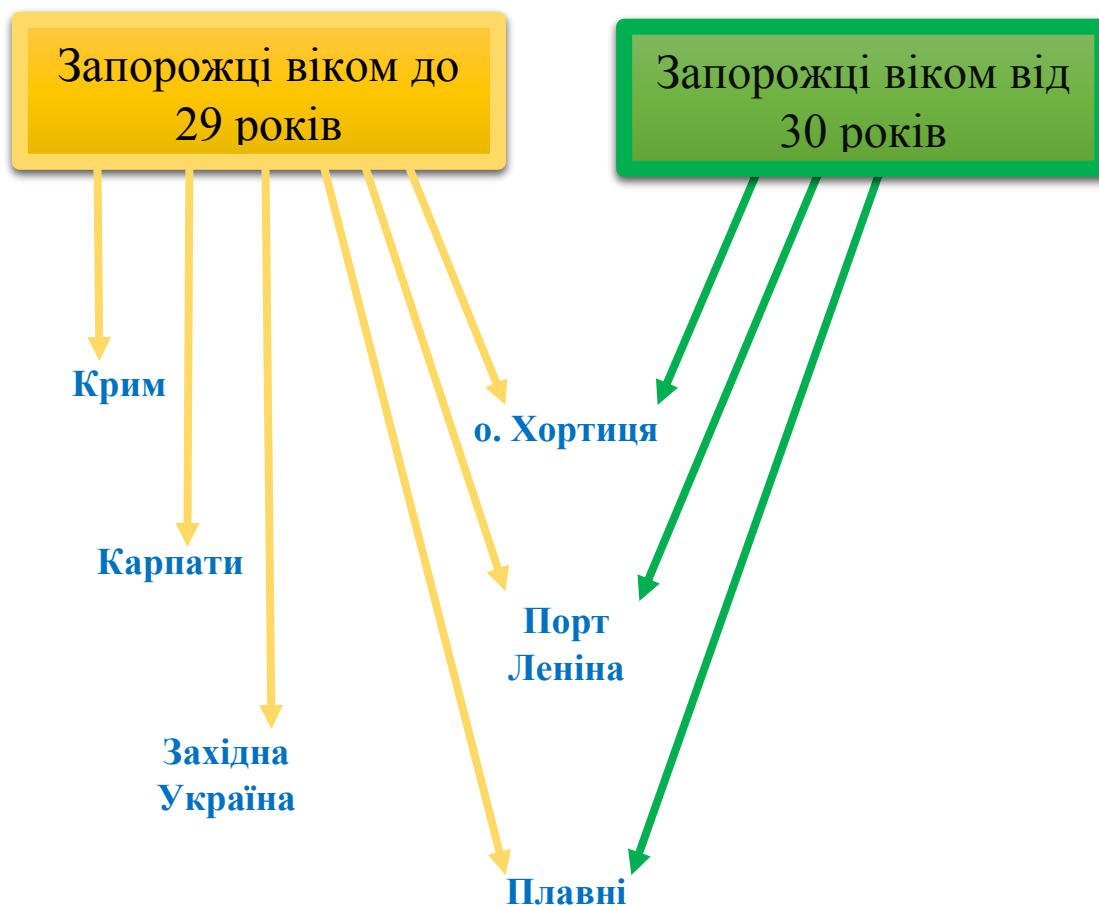
Дослідження показало, що на острові Хортиця полюбляють відпочивати запоріжці старшої та молодшої вікової категорії в рівній ступені. Але характер цього відпочинку різний. Запоріжці віком до 29 років віддають перевагу пішим та вело-прогулянкам, квестам, спортивним заходам та розважальним подіям, що відбуваються на острові (концерти, конкурси та ін.). Також мають місце і походи з друзями на пікнік; за словами інформантів, привабливим для них є те, що «там тихо, немає гомону, нечутно дороги, там чудові пляжі».

На противагу молодшим запоріжцям, старша вікова категорія не приймає участі в спортивних заходах, що є цілком природнім, зважаючи на те, що потреба в активному відпочинку зменшується з віком. Проте старших запорожців також приваблюють піші прогулянки та сімейні пікніки.

Проте для молодшої категорії населення острів Хортиця є не найбажанішим місцем для відпочинку, а найбільш доступним. Серед пріоритетних були названі: Карпати, Крим, Західна Україна. Вочевидь, острів має привабливі природні ресурси, але нерозвинена інфраструктура змушує людей шукати інші місця для відпочинку (докладніше описано в блоці «Проблеми»).

За словами інформантів різного віку, в Запоріжжі вони окрім Хортиці відпочивають в парках, серед яких найпопулярніший – «Дубовий гай», причому із великим задоволенням було відмічено активізацію розвитку парку в останній час; велика кількість культурних заходів, розвиток паркової інфраструктури і підвищення якості обслуговування зробили парк

привабливим для відпочинку. Окрім парків, запоріжці відпочивають в зонах, де є водоймища: плавні, пляжі міста та порт Леніна. За словами інформантів, зони відпочинку, де поруч є вода їм подобаються найбільше.

Загалом, мешканці міста Запоріжжя, незалежно від віку та рівня освіти, люблять відпочивати на природі, проте перевагу віддають курортним зонам за межами області. Серед місцевих найбільш популярними є парк «Дубовий гай», острів Хортиця, порт Леніна, міські пляжі та плавні.

Значення острова Хортиця для міста Запоріжжя

Дослідження значення о. Хортиці як культурної пам'ятки та туристичного центру показало, що інформанти молодшої вікової категорії, в першу чергу, оцінюють о. Хортицю як місце проведення свого вільного часу, місце відпочинку та туризму. Серед молоді переважає бажання активно

проводити час, тому о. Хортиця оцінюється нею як потужний туристичний об'єкт. Поряд з цим, молоді мешканці м. Запоріжжя приїжджають на острів, щоб зробити фотографії на природі та погуляти по природним зонам.

Обидві групи учасників дослідження звертають увагу на необхідність збереження незайманої природи.

Острів Хортиця має і культурне значення для мешканців міста. Молодша група відмітила важливим моментом розвиток культури населення міста та проведення літературних вечорів на о. Хортиця. Також вони згадали про те, що на острові знімали фільм «Тарас Бульба».

За словами інформантів молодшого віку, о. Хортиця має політичне значення, яке виражається у тому, що острів – це негласна столиця України, столиця Гетьманщини, родоначальниця вільної держави. Це може стати символом, який надихає на політичні перетворення, надихає на прояв більшої участі у житті держави.

Велику увагу учасники обох вікових категорій звернули на історичне значення о. Хортиця. Інформанти говорять про те, що о. Хортиця – це наша історія, історія козацтва, завдяки їй ми можемо доторкнутися до залишків минулого. Учасники молодшої фокус-групи говорять про величезну важливість історичних споруд та пам'яток: Запорізька Січ, стародавні споруди, сходи, писанка, стара Комсомольська школа та ін.

Дослідження уявлень мешканців м. Запоріжжя про о. Хортиця як сакральний центр та символ України показало, що учасники усіх вікових категорій вважають, що о. Хортиця має символічне значення: Хортиця символізує традиції, що є символом не тільки Запорізької області, а й усієї України, Хортиця – це «острів свободи». Також, о. Хортиця є оплотом козацтва, інформанти говорять, що острів є першою вільною державою зі своїми законами, на ньому жили перші вільні люди, вільні козаки. Це уявлення створює у свідомості людей образ ідеальної держави: «ми повинні бути вільними, у нас повинні бути справедливі закони», о. Хортиця – це ідея

незламності, ми повинні пам'ятати про те, що необхідно бути достойними своїх предків.

З вище зазначеного можна говорити про те, що значення Хортиці для запоріжців є історичним, культурним, політичним, острів є місцем відпочинку та туризму, проте потребує захисту своєї природи.

Духовний образ острова Хортиця

Дослідження духовного образу острова Хортиця серед мешканців Запоріжжя виявило бачення трьох основних складових: духовного образу острова, – це символічна складова, військова складова та державна складова.

У символічній складовій фігурують думки, що острів Хортиця символізує силу, мужність, волю, хитрість, розум. Ці думки у своїй більшості торкаються образу запорізького козацтва. Інформанти також звернули увагу на те, що острів за часів козацтва втілював зразок демократії, свободи та самоорганізації через їхні традиції виборів, поділу ресурсів та суду. Крім того, острів Хортиця втілює для інформантів молодшого віку ідею братерства, єдності, поваги. Це може послужити основою для формування образу Хортиці як об'єкту, що об'єднує людей різного походження, поглядів, місця проживання. Також в образах фігурують такі уявлення, як «приклад культури» та «взаємоповага», що відображають бажання слідувати прикладу поведінки людей, які проживали на острові. Інформанти вважають, що у запорізьких козаків була високорозвинена культура міжіндивідуальної взаємодії, хороша вихованість. Окрім того, присутні такі символічні образи, як «зібраність» та «сила духу», що відображають особисті якості людей та асоціюються з островом Хортиця, викликають повагу в інформантів.

Інформанти обох груп звернули увагу, що острів Хортиця є сильним історичним об'єктом, який знаменує для них глибоке коріння українського народу, слугує доказом того, що український народ зпокон віків проживав на цій території, має глибокі традиції та право на свою землю.

Військова складова духовного образу Хортиці також асоціюється з періодом козацтва. Особливу увагу звернули на те, що Хортиця символізує вміння управляти військом, козаків, як людей, що захищали свою територію, братів та військові походи. Прозвучала думка, що в козаків була сумнівна демократія, але все ж була. Також острів Хортиця і козацтво знаменують рух проти системи. У військових образах присутні такі вислови: «захист»,

«непохитність» та «відстоювання своїх позицій». Інформанти відмічають, що в сучасних умовах такі образи надзвичайно важливі, проте ніяк не розповсюджуються, опираючись на загальний образ острова Хортиця і потрібно актуалізувати цей аспект.

Згадувались символи державності, що втілюються в острові Хортиця. Такими символами інформанти вважають державу, якою управляли козаки, вони називають її місцем спасіння людей. У інформантів вона асоціюється зі «своїми правилами», «свою інфраструктурою» та «рівним розподілом матеріальних благ». В образах, що відображають державність інформанти зійшлися на думці, що Хортиця символізує вміння організувати себе та оточуючих. Тобто, інформанти старшої групи вважають, що запорізьке козацтво є хорошим прикладом як самоорганізації, так і організації держави, підтримання порядку, приклад лідерства.

Загалом можна сказати що духовний образ острову Хортиця будується на образі козацтва, Запорізької Січі та ідеалів, що культивувались в період її розквіту. Образ Хортиці – це приклад особистих якостей людей, що проживали на ньому, військових традицій та традицій державотворення запорізьких козаків.

Проблеми розвитку острова Хортиця

Учасникам фокус-груп було запропоновано виділити проблеми, які на сьогоднішній день є актуальними для о. Хортиця та запропонувати шляхи їх вирішення.

Аналіз результатів даного блоку доцільно розпочати з проблеми, яку назвали всі без винятку учасники фокус-груп. Інформанти всіх вікових категорій звернули увагу на високий рівень забрудненості території о. Хортиця. На більшій частині території відсутні баки для сміття, учасники констатують проблему з відсутністю елементарної можливості для того, щоб викинути відходи, що і спричинює основну проблему – забрудненість території. Також, інформанти старшої вікової категорії визначили однією з найважливіших проблем забрудненість туристичних пляжів на о. Хортиця, їх чистоту та чистоту води. Учасники фокус-групи відзначили, що острів постійно проводить прибирання території за допомогою добровольців з жителів міста, але дані заходи, на думку учасників фокус-групи, не є дієвими та допомагають лише на кілька вихідних днів. Потім територія знову перебуває у забрудненому стані.

Інформанти відзначають, що проблема засміченості має й іншу сторону, а саме те, що «проблема не тільки у відсутності баків для сміття, але і у самих людях». Багато людей не має розвиненої екологічної культури та дозволяє собі викидати сміття у будь-яких місцях, незалежно від того, чи є поблизу смітники чи ні. Дана проблема стосується життєвих цінностей та виховання людей, залежать від особистих проблем жителів міста та туристів.

Наступною проблемою о. Хортиця, яку виділили запоріжці, є відсутність інформаційного забезпечення. Основна увага учасників фокус-групи була зосереджена на відсутності інформації про заходи, які будуть проводитися на території острова, час, місце їх проведення та на відсутності інформації про острів взагалі. Деякі інформанти говорили про наявність сайту о. Хортиця, але більшість не мала уявлення про його існування. Учасниками фокус-групи було

запропоновано розробити веб-сайт о. Хортиця та розрекламувати його. На даному веб-сайті повинна бути вся можлива інформація, що може знадобитися людині, яка абсолютно не знайома з островом. Запорізька молодь звернула увагу на відсутність інформації про місце розташування об'єктів культурної та історичної спадщини, цікавих та гарних місць о. Хортиця. Було зосереджено увагу на тому, що людина, яка приїхала на острів, не знає куди їй йти, щоб не заблукати. Також, немає інформації про те, де можна розводити вогонь, а де ні, немає інформаційних стендів про рослини, які не можна зривати чи витоптувати, стендів про зникаючі види комах та тварин. Це говорить про те, що населення має бажання відвідувати Хортицю, але для них острів – це зона, в якій важко орієнтуватися як в фізичному просторі, так і в інформаційному.

Запорожці старшої вікової категорії, окрім відсутності системи сповіщення про заходи, що проходять на о. Хортиця, звернули свою увагу на проблему відсутності контактів для зв'язку з людьми, які займаються питаннями туризму та екскурсій, зауважили про необхідність надання інформації про вище зазначені проблеми у ЗМІ, автобусах та на банерах міста. Також, учасники старшої фокус-групи зазначають проблему відсутності показників напряму руху до основних об'єктів острову.

Проблема складності під'їзду до острову Хортиця викликала загальний інтерес у всіх вікових категоріях учасників фокус-груп. Одним з основних напрямів даної проблеми є відсутність можливості доїхати до острову, а тим більш до певного місця на о. Хортиця. Всі інформанти, які не мають власного транспортного засобу, відзначають складність процесу приїзду на острів та висловлюють побажання більш комфортної та простої можливості приїзду на острів. На території відсутні автобуси чи маршрутні таксі, які повинні їздити по головним дорогам острову у визначений час. Також, відзначається, що існує один автобус, який їде по о. Хортиця – автобус ВАТ «Запоріжсталь», але він не завжди прибуває у визначений час, що ще більше затруднює процес приїзду людей на острів. Інформанти запропонували керівництву острова запустити

автобус, який буде їздити по острову у визначений час та доставляти людей до основних місць на о. Хортиця.

Ще однією проблемою, яку назвали всі учасники дослідження є недоліки в управлінні островом Хортиця. Першою проблемою є збереження дикої природи: закриття Національного заповідника «Хортиця», витоптування рідких видів рослин, які були занесені до Червоної книги України. Іншою проблемою управління є відсутність безпеки для людей, які відвідують о. Хортиця та відсутність патрулів, які б відповідали за безпеку на території. Особливо активно дана проблема обговорювалася представниками старшої вікової категорії. Це є природнім, оскільки старші запорожці переймаються безпекою сім'ї. Серед інформантів відзначалася проблема крадіжок під час відпочинку на острові.

До проблем адміністрування були віднесені наступні: корупція, відсутність адміністрування та відсутність у складі управлінського персоналу молодих освічених людей. Також, запоріжці старшої групи відзначили проблему відсутності належних умов для відпочинку, тобто нерозвинена інфраструктура острову.

Таким чином, за результатами двох фокус-груп, ми бачимо наступні основні проблеми о. Хортиця: засмічення території, відсутність можливості для викидання сміття, відсутність інформації про острів взагалі та про заходи, що там відбуваються зокрема, відсутність транспортного забезпечення острову, наявність недоліків в управління та відсутність безпечного відпочинку на о. Хортиця, нерозвинена інфраструктура.

Ідеальний образ острова Хортиця

На сьогоднішній день, о. Хортиця жителі м. Запоріжжя сприймають як місце з великим туристичним потенціалом, але не розвиненим в цьому напрямі. Тому ми задали їм питання про те, як вони бачать ідеальний образ о. Хортиці? – Інформанти різних вікових категорій бачать о. Хортицю як багатопрофільний комплекс, який включає в себе великий комплекс з готелем, рестораном, мальовничими місцями, цікавими архітектурними спорудами. Було запропоновано розділити територію на три сектори: природний, історичний та розважальний.

Наступною ідеєю було уявлення о. Хортиця як центру відпочинку та дозвілля. Для цього необхідно створити розважальний центр, у якому будуть різноманітні можливості для проведення вільного часу, пристойні заклади та козаки, з якими можна сфотографуватися. Ця зона, за оцінками інформантів, повинна займати не менше 30 км. площі та бути дуже колоритною. Також, інформанти всіх вікових категорій висунули ідею створення на о. Хортиця курортної зони з санаторіями та дитячими оздоровчими центрами. До цієї ідеї інформантами молодшої вікової категорії була додана пропозиція покращити існуючі бази відпочинку та привести їх у належний стан.

Молодша група учасників бачить о. Хортицю як туристичний центр України та пропонує залучати туди туристів з інших міст та закордону.

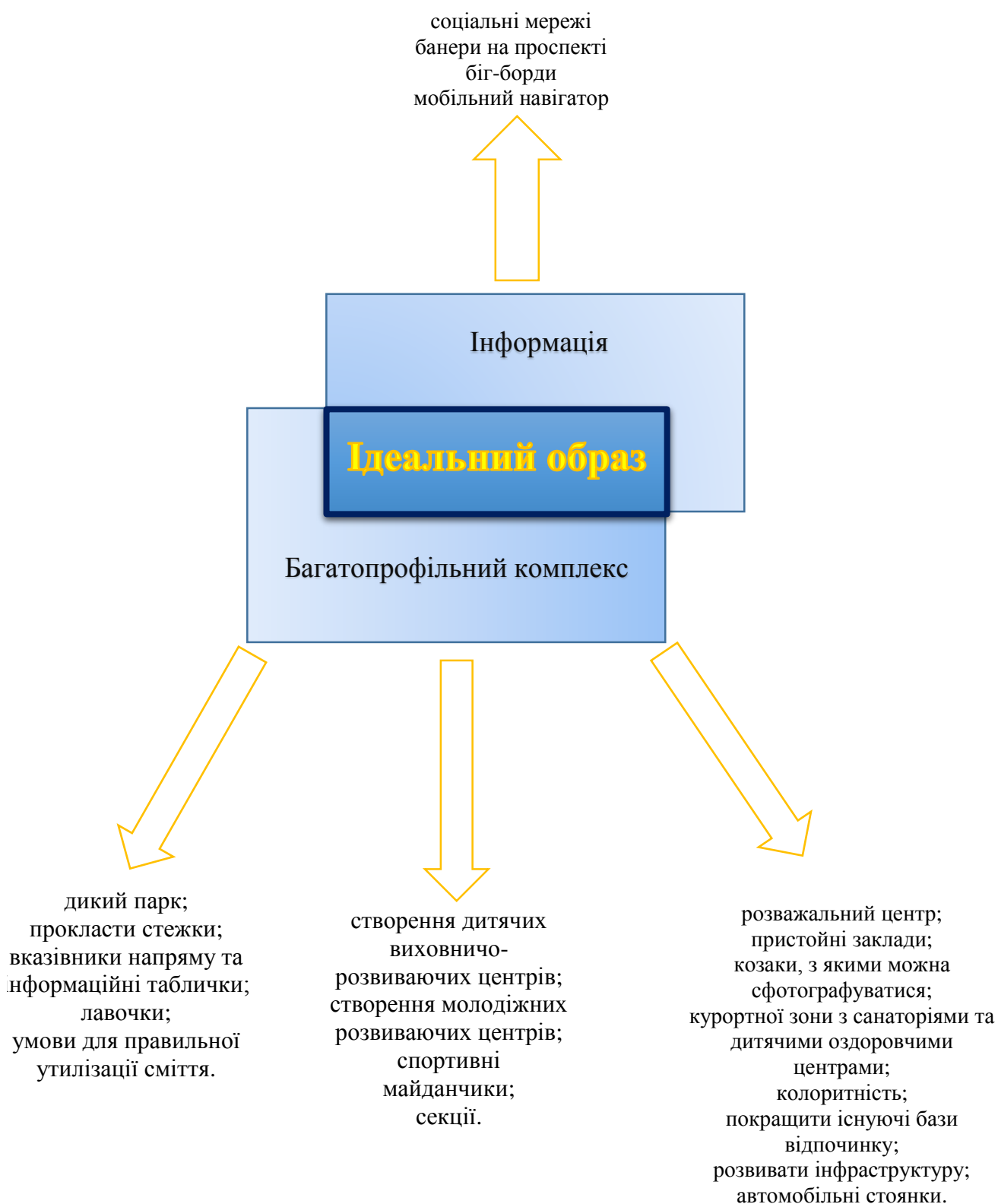
Наступним варіантом ідеального образу о. Хортиця є уявлення його як центру культури та духовного розвитку. До ідеї культурного центру інформанти віднесли необхідність розвитку культурної сторони та традицій запоріжців. Для більш дієвого результату було запропоновано створення дитячих виховничо-розвиваючих центрів на о. Хортиця. До них входять школи для хлопчиків та дівчаток з ухилом на вивчення та розвиток традицій, виховання в дітях моральних якостей. Також, пропонується створення молодіжних розвиваючих центрів, спортивних майданчиків та секцій.

Інформанти всіх вікових категорій визначили одним з варіантів ідеального образу о. Хортиця закріплення його як природної зони. Хортиця повинна залишатися незайманим природним краєм, де можна погуляти та відвідати важкодоступні природні місця, оглянути дикий парк та зберегти природу. Для того, щоб відвідувачі не заблукали, у природній зоні необхідно прокласти стежки, обладнати їх вказівниками напряму та інформаційними табличками про рослини чи тварин. Можливо створити зону з лавами, де можна відпочити після довгої прогулянки.

Молодша група інформантів активно виступила за збереження природних особливостей о. Хортиця. Молоді запоріжці виступили проти індустріалізації острова, вони вважають, що будівництво готелей та мостів, розширення доріг для автомобілей та будівництво автостоянок знищать «родзинку» Хортиці.

Однією з ідей, яку висловила молодша група інформантів, був розвиток існуючого стану острова. За допомогою економічного підходу молодші запоріжці запропонували розвивати те, що вже є, продовжуючи розвивати Хортицю різнобічно.

За оцінками молодшої групи інформантів, для досягнення ідеального образу о. Хортиці необхідно покращити забезпечення своєї території. Для цього потрібно розвивати інфраструктуру, створити умови для правильної утилізації сміття, де то з інформантів виступив за ідею створення автомобільних стоянок. Також, всі інформанти підтримали ідею необхідності інформування людей про те, що відбувається на о. Хортиця. Це можливо зробити за допомогою соціальних мереж, банерів на проспекті, біг-бордів. Особливу увагу інформанти зосередили на необхідності створення мобільного навігатора для подорожей по о. Хортиця.

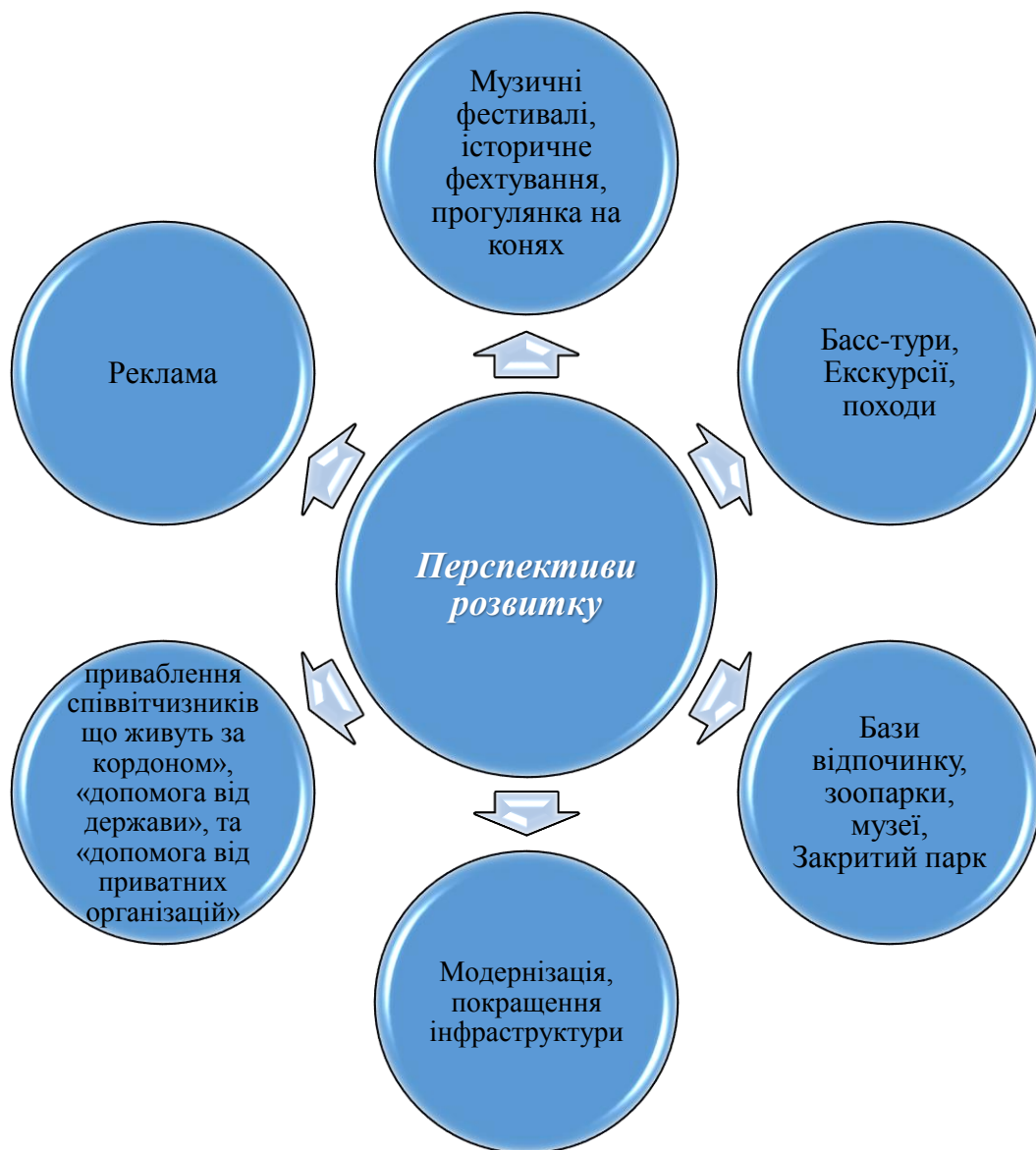
Перспективи розвитку острова Хортиця

У питанні перспектив розвитку Хортиці інформанти вказали заходи, які б вони хотіли відвідати на острові. Учасники звернули увагу на доцільність проведення різноманітних фестивалів, особлива увага приділялась музичним фестивалям. Також інформанти вказали, що хотіли б подивитись на змагання, або постановки зв'язані з історичним фехтуванням, відвідати організовані екскурсії, взяти участь в походах, спробувати прогулянку на конях. Наголошувалась увага на реставрації, та побудові нових баз відпочинку. Учасники дослідження вказали за бажане проведення бас-турів, відкриття зоопарків та музеїв. Також інформанти наголосили на доцільність створення закритого парку з платним входом.

Особливу увагу інформанти звернули на рекламу заходів. Вони погодились з тим, що частина вказаних вище заходів вже здійснюється на острові Хортиця, але їм важко отримати інформацію про місце та час їх проведення, що зменшує можливість для них відвідати ці заходи.

Крім побудови та відкриття нових закладів, інформанти також звернули увагу на необхідність модернізації, покращення інфраструктури, та реорганізації штату співробітників. Учасники також відмітили можливість застосування виправних робіт, як метод боротьби із забрудненням острова, та можливий спосіб економії ресурсів на обслуговування.

Також інформанти вказали засоби приваблення допомоги та додаткового фінансування для розвитку острова. Серед таких засобів виступили «приваблення співвітчизників, що живуть за кордоном», «допомога від держави» та «допомога від приватних організацій».

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Відповідно до результатів дослідження, були розроблені рекомендації для підвищення ефективності функціонування острова Хортиця:

- ❖ **Розвиток інфраструктури.** Запоріжці вбачають в острові великий туристичний потенціал, але визнають його наразі малоприсаєднаним для відпочинку широких мас населення.
- ❖ **Облаштувати піші маршрути.** Жителі міста з більшою активністю відвідуватимуть острів, якщо будуть облаштовані стежинки, поставлено лави. Оскільки в Хортиці вбачають екологічно чистий куток міста, було б доречно поставити урни, що розподіляють сміття з інструкцією до їх використання.
- ❖ **Організувати під'їзний майданчик до острова та паркінг.** Запоріжці матимуть змогу під'їхати до заповідної зони і зможуть залишити машини, не побоюючись за них. Також це вирішить проблему руйнування стежинок через шини.
- ❖ **Зробити платним вхід до найбільш популярних зон.** Якщо зробити символічну ціну на вхід (5-10 грн.) до тих місць, що користуються попитом в населення, це не зменшить кількість відвідувачих, але змусить їх більш обережно ставитися до природної зони і середовища загалом.
- ❖ **Звернути увагу на прибирання пляжів та на їх охорону.** Якщо люди платять за вхід, вони будуть чекати поліпшення сервісу. Покращене прибирання пляжів та регулярний обхід охорони в патрульній формі дасть запоріжцям відчуття безпеки та турботи з боку адміністрації.
- ❖ **Зробити інформаційні таблички в заповідній зоні щодо рідких рослин.** Запоріжці знають, що Хортиця є домом для багатьох вимираючих та рідких видів флори та фауни, але не знають саме для яких. Доречним на вході за допомогою інформаційного банера звернути увагу туристів на вимираючі

види, це значно убезпечить рідкі зразки. На піших стежинках також установити таблички з інформацією про рослини, дерева, знаки, що попереджають про увагу до рослин, забороняючи знаки. Це не тільки є цікавим для туристів, але також створить відчуття того, що природа охороняється та зберігається.

- ❖ **Показчики на маршрутах.** В населення виникають проблеми з орієнтацією на острові. На вході потрібно розмістити мапу острова на українській та англійських мовах. Це дасть змогу іноземним туристам знайти дорогу. Також по маршрутам необхідно розмістити показчики, що вказують напрямок дороги до різних об'єктів острова.
- ❖ **Заходи з орієнтування на місцевості.** Як було зазначено вище, людям важко орієнтуватися на Хортиці. Використовуючи інформацію про те, що молодь полюбляє активний відпочинок, можна організовувати щорічні квести на Хортиці. З одного боку це приверне увагу молоді та широких мас до острова, з іншого – дозволить їм краще пізнати його.
- ❖ **Організація автобусного маршруту по Хортиці.** Хортиця – великий острів, людям старшого віку важко обійти його весь, хоча є бажання побачити якнайбільше. Тому необхідно організувати регулярний автобусний маршрут по острову за невелику платню (що не перевищує плату за проїзд в місті). Це також підвищить популярність Хортиці.
- ❖ **Організація автобусного маршруту до Хортиці.** Необхідно розробити автобусний маршрут, який би відвозив запорожців та гостей Запорізького регіону з центру міста до Хортиці. Якщо такий автобус з рекламою буде їздити містом, то людям частіше спадатиме на думку завітати на острів.
- ❖ **Робота з інформаційним простором.** Хортиця для людей «сліпа пляма», – інформація про заходи на острові, про об'єкти, які варто відвідати абсолютно недоступна для містян. Необхідна робота з популяризації сайту, дані на якому повинні регулярно та вчасно оновлюватись. Дуже важливою є робота в соціальних мережах – Вконтакті, Facebook (що є популярними серед молоді) та на Однокласниках (яким користуються люди старшого

віку). Саме в соціальних мережах населення отримує найбільшу кількість інформації. Для тієї частини населення, що не регулярно користується інтернетом – необхідно встановлювати зовнішню рекламу: вивіски, банери, біг-борди, сіті-лайти, розтяжки.

❖ **Застосування «Хортиця» для смартфонів.** Населення активно користується смартфонами, тому потрібно розробити застосування на всіх платформах (Андроїд, Apple, Microsoft), що дозволить мобільно отримувати інформацію про острів, або таке, що дозволить орієнтуватись на ньому. Крім того, це значно підвищить престижність Хортиці як туристичної зони. Створить імідж доглянутості та приблизить рівень обслуговування до європейських стандартів.

Треба зазначити, що всі зазначені рекомендації обов'язково потрібно втілювати комплексно. Якщо звернути увагу тільки на матеріальне облаштування – запоріжці про це просто не дізнаються, якщо працювати тільки на рекламу – люди відчуватимуть себе ошуканими, оскільки за таку кількість реклами вони не отримають нічого. Але якщо виконати всі рекомендації, це в рази підвищить престижність острова, зробить його популярним для відпочинку як місцевих туристів, так й іноземних, створить позитивний та ефективний імідж.

ПРОГРАМА ФОКУС-ГРУПИ

Методологічний розділ

Актуальність теми дослідження

У межах міста Запоріжжя, індустріальної столиці півдня України, є заповідник зі статусом національного – о. Хортиця з прилеглою територією.

Хортиця – найбільший острів не лише на Дніпрі, а й на усіх річках Європи, довжиною 12 км, шириною 2,5 км. Його площа складає близько 2,5 тис. га. На думку вчених, він утворився більше 2 млн років тому у результаті геологічного розлому, який відколов частинку Українського кристалічного щита. Природа острова унікальна. На його території поєднуються усі ландшафти України: плавневі ліси та луки, справжні та петрофітні степи, скелясті відшарування гранітів, балки, нагорні діброви, висячі болота, озера.

Сьогодні Національний заповідник «Хортиця» – потужний туристичний центр запорізького краю. У його складі діє єдиний в Україні Музей історії запорозького козацтва, де експонуються унікальні оригінальні предмети; Історико-культурний комплекс «Запорозька Січ», де відтворено історичне середовище козацької столиці; меморіально-туристичний комплекс «Протовче», де можна побачити залишки Великого Лугу Запорозького; туристичний комплекс «Скіфський стан», де стоять справжні (їх колись було багато на острові) і відтворені кургани, кам'яні баби – вартові тисячоліть. У заповіднику діє багато туристичних маршрутів, на яких можна ознайомитися з багатою історією Запоріжжя, його унікальною природою, почути безліч легенд та переказів, на які так щедра хортицька земля. Щороку його відвідує все більше туристів. Приміром, у 2012 році ця цифра досягла 241 тис. туристів.

У наш час о. Хортиця відомий не тільки на території України, але й за її межами. Саме тому, надзвичайно важливо сформувати привабливий образ о. Хортиця, як культурного та туристичного центру, який відповідав би всім уявленням не тільки мешканців м. Запоріжжя та українського населення загалом, а й іноземним відвідувачам Запорізького краю.

Актуальність дослідження полягає у тому, що кожен, хто потрапляє на цей острів, торкається багатовікової історії Запорізького краю, насолоджується його неповторними краєвидами, відчуває життєдайну енергетику Хортиці, має своє уявлення про нього. Дослідження образу о. Хортиця в свідомості мешканців м. Запоріжжя та туристів є необхідною складовою для подальшого розвитку острова, що надасть можливість зберегти острів від руйнувань та засмічень. На сьогоднішній день є актуальним та необхідним дослідження уявлень відвідувачів про о. Хортиця тому, що більшість цих відвідувачів не розуміє історичного та культурного значення заповідника та дозволяє собі руйнувати його красу.

Класифікація проблеми дослідження

Проблема є локальною (оскільки стосується м. Запоріжжя безпосередньо), довготривалою, праксеологічною (оскільки констатується нагальна проблема в існуючому образі Хортиці), носієм її є жителі м. Запоріжжя та туристи з України зокрема.

Об'єктом дослідження є жителі м. Запоріжжя віком від 18 до 55 років.

Предметом виступає образ о. Хортиця в свідомості мешканців м. Запоріжжя.

Метою є виявлення образу о. Хортиця в свідомості мешканців м. Запоріжжя.

В ході дослідження були поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити об'єкти культурної спадщини Запорізького краю, якими пишаються мешканці м. Запоріжжя;
2. Проаналізувати ставлення мешканців м. Запоріжжя до о. Хортиця як до місця відпочинку;

3. Виявити ставлення мешканців м. Запоріжжя до о. Хортиця, як до культурної пам'ятки;
4. Визначити актуальні проблеми, характерні для о. Хортиця;
5. З'ясувати ідеальні уявлення мешканців м. Запоріжжя щодо о. Хортиця;
6. Визначити перспективи розвитку о. Хортиця;
7. Проаналізувати ставлення мешканців міста до о. Хортиця як туристичного центру м. Запоріжжя;
8. З'ясувати уявлення мешканців м. Запоріжжя до о. Хортиця як до сакрального центру України, центру духовного відродження та символу України.

Логічний аналіз основних понять

Інтерпретація понять:

Образ – результат і ідеальна форма віддзеркалення об'єкту в свідомості людини, що виникає в умовах суспільно-історичної практики, на основі і у формі знакових систем.

Культурна спадщина – сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культури, результат духовної і матеріальної діяльності.

Свідомість – вища форма відображення дійсності, властива людям і пов'язана з їхньою психікою, абстрактним мисленням, світоглядом, свідомістю, самоконтролем своєї поведінки і діяльності та передбачення результатів останньої. Свідомість людини – складне і багатогранне явище.

Місце відпочинку – частина земельної ділянки, яка обладнана засобами, необхідними людям для перебування та проведення дозвілля на ній.

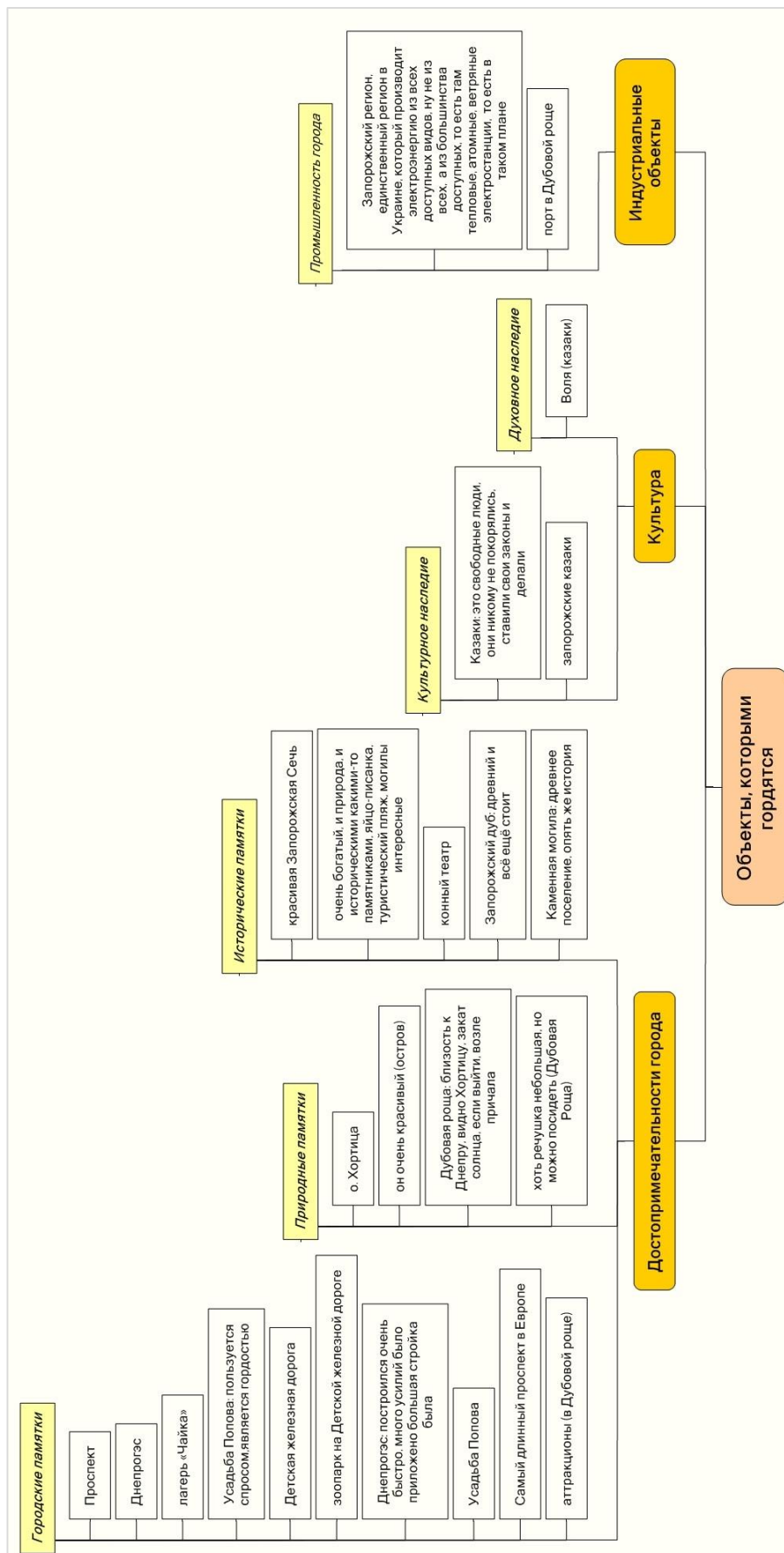
Культурна пам'ятка – визначна споруда, археологічний об'єкт або витвір мистецтва, що є частиною культурного надбання (культурної спадщини) країни, людства загалом (пам'ятка історії, літератури, мистецтва, мови, права тощо) і охороняється законом.

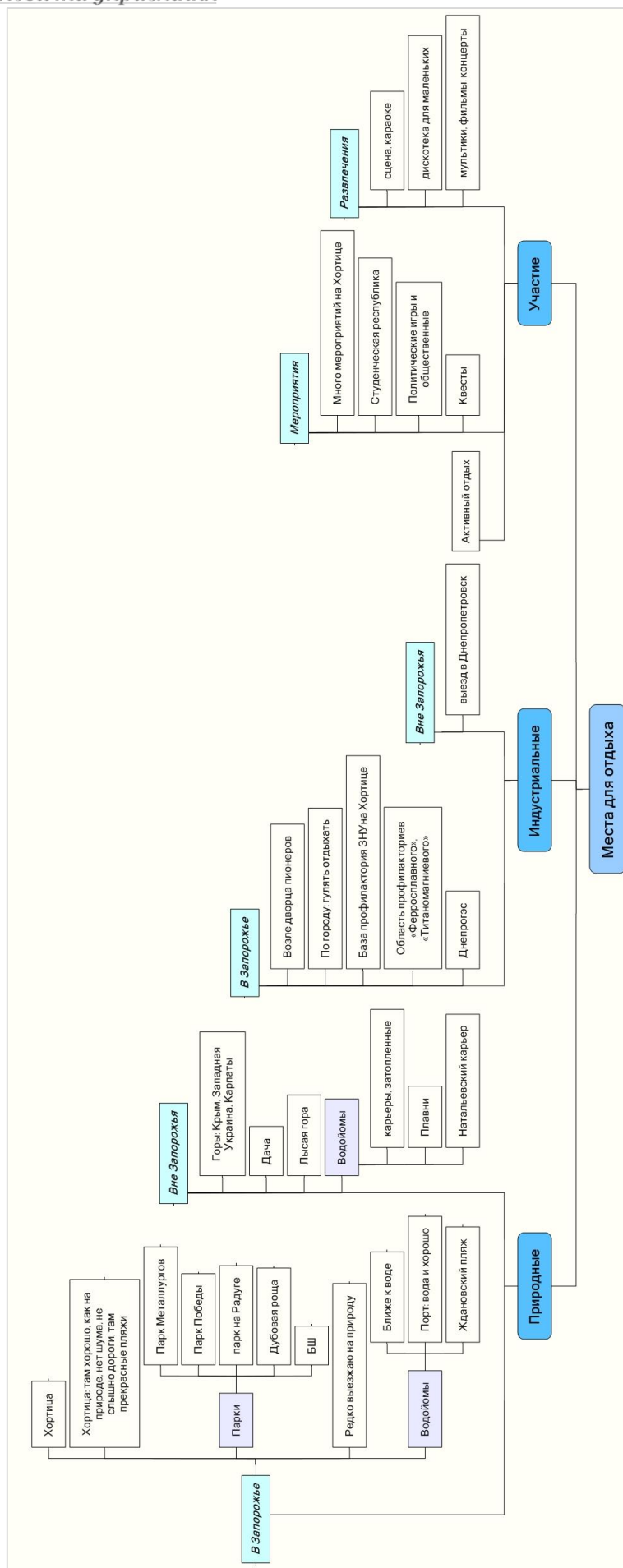
Сакральний центр – об’єкт, який є священним, присвяченим Богам – в широкому сенсі все, що має відношення до Божественного, релігійного, небесного, потойбічного, ірраціонального, містичного, відмінне від буденних речей, понять, явищ.

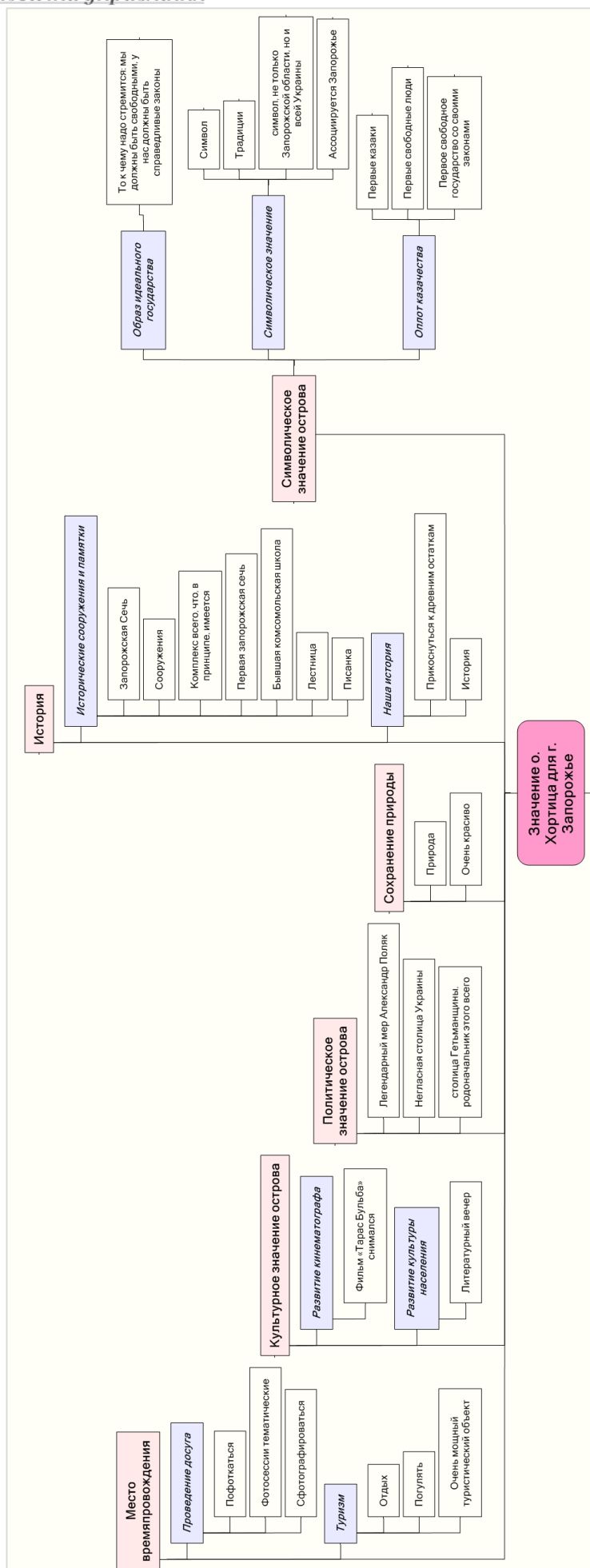
Символ України – офіційні емблеми держави, що зображуються на печатках, бланках державних органів, грошових знаках тощо; встановлюються конституцією держави.

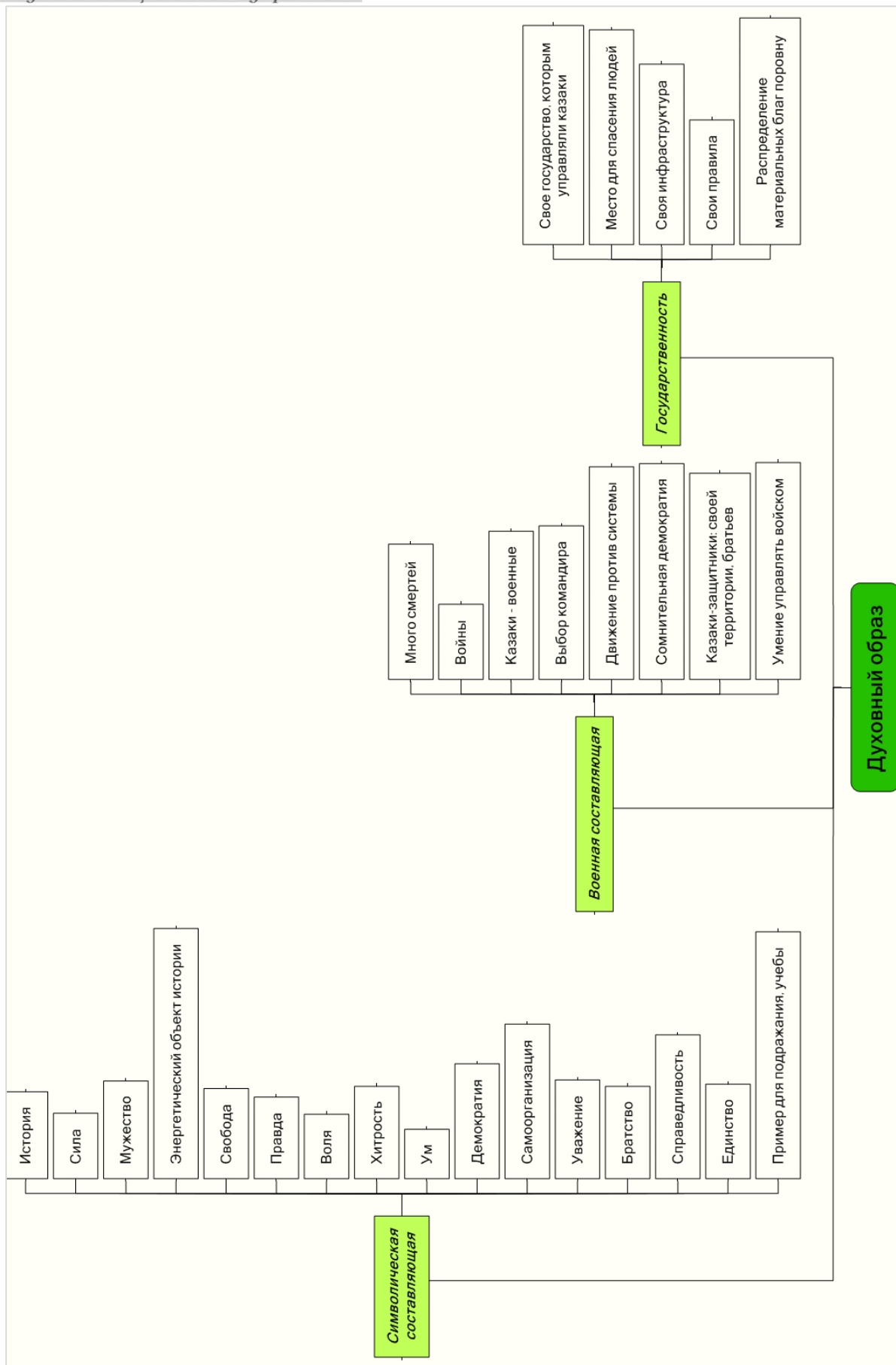
Операціоналізація:

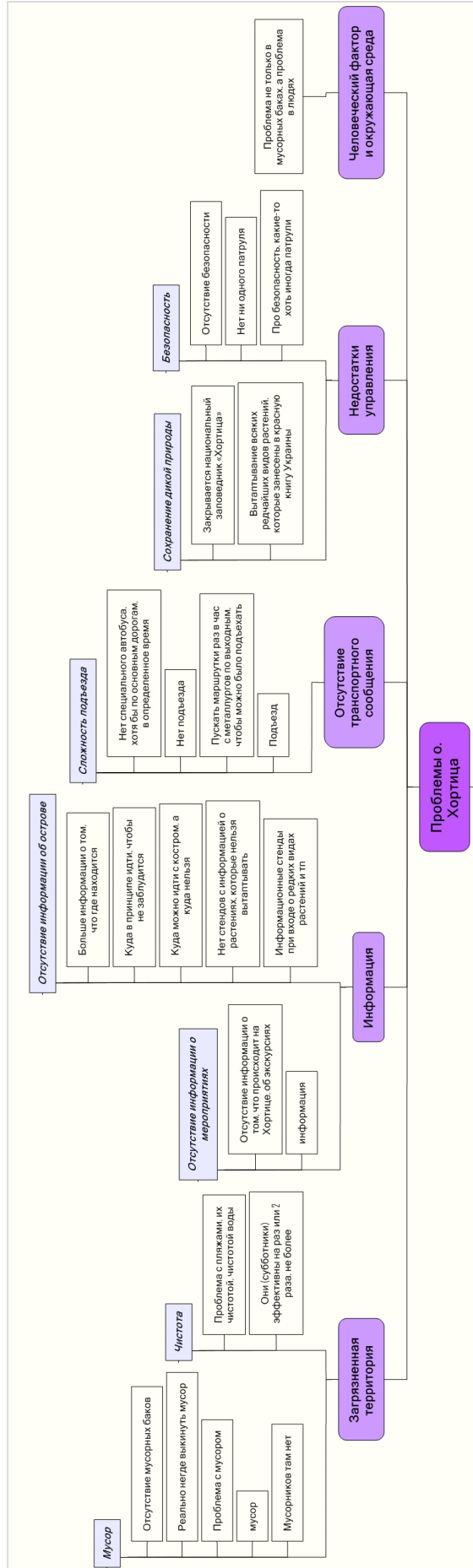
Молодша група

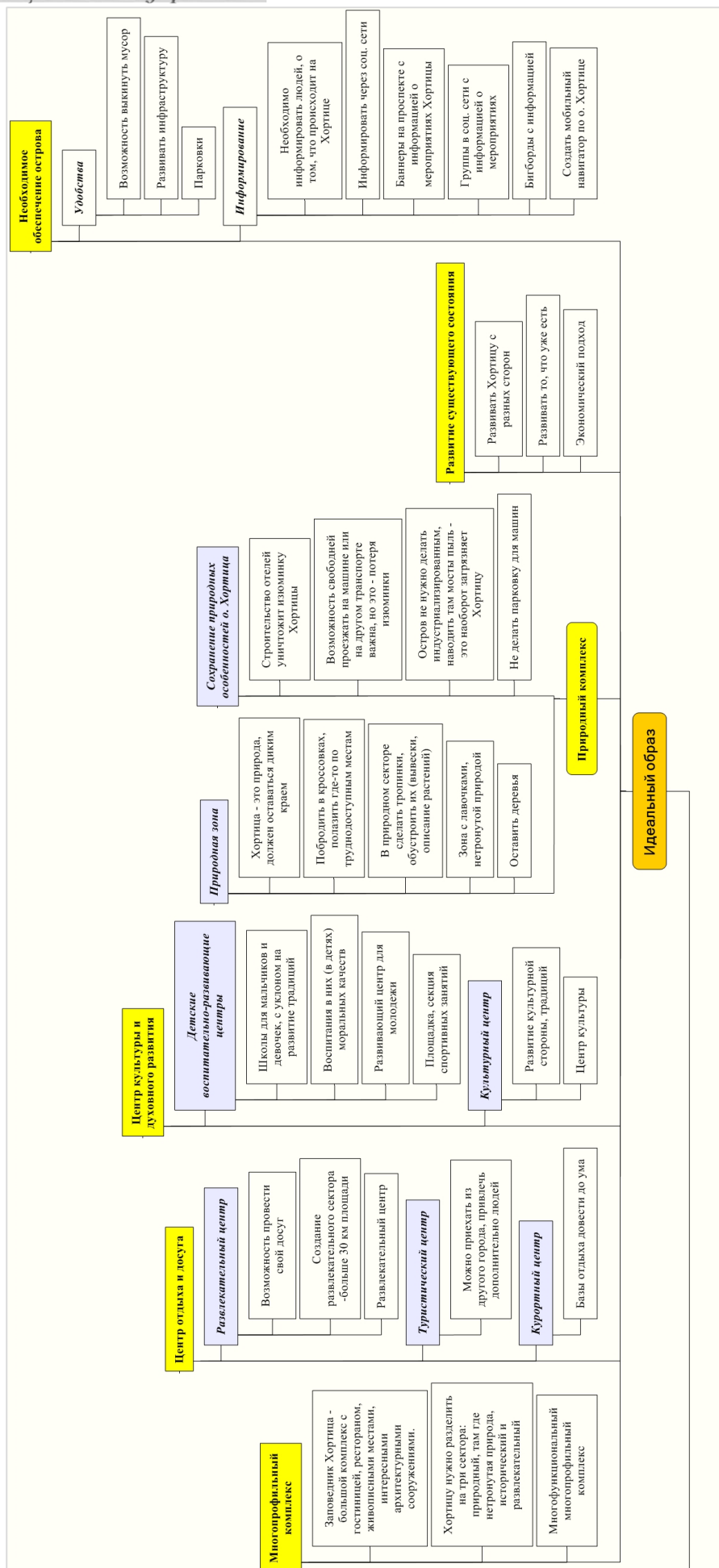

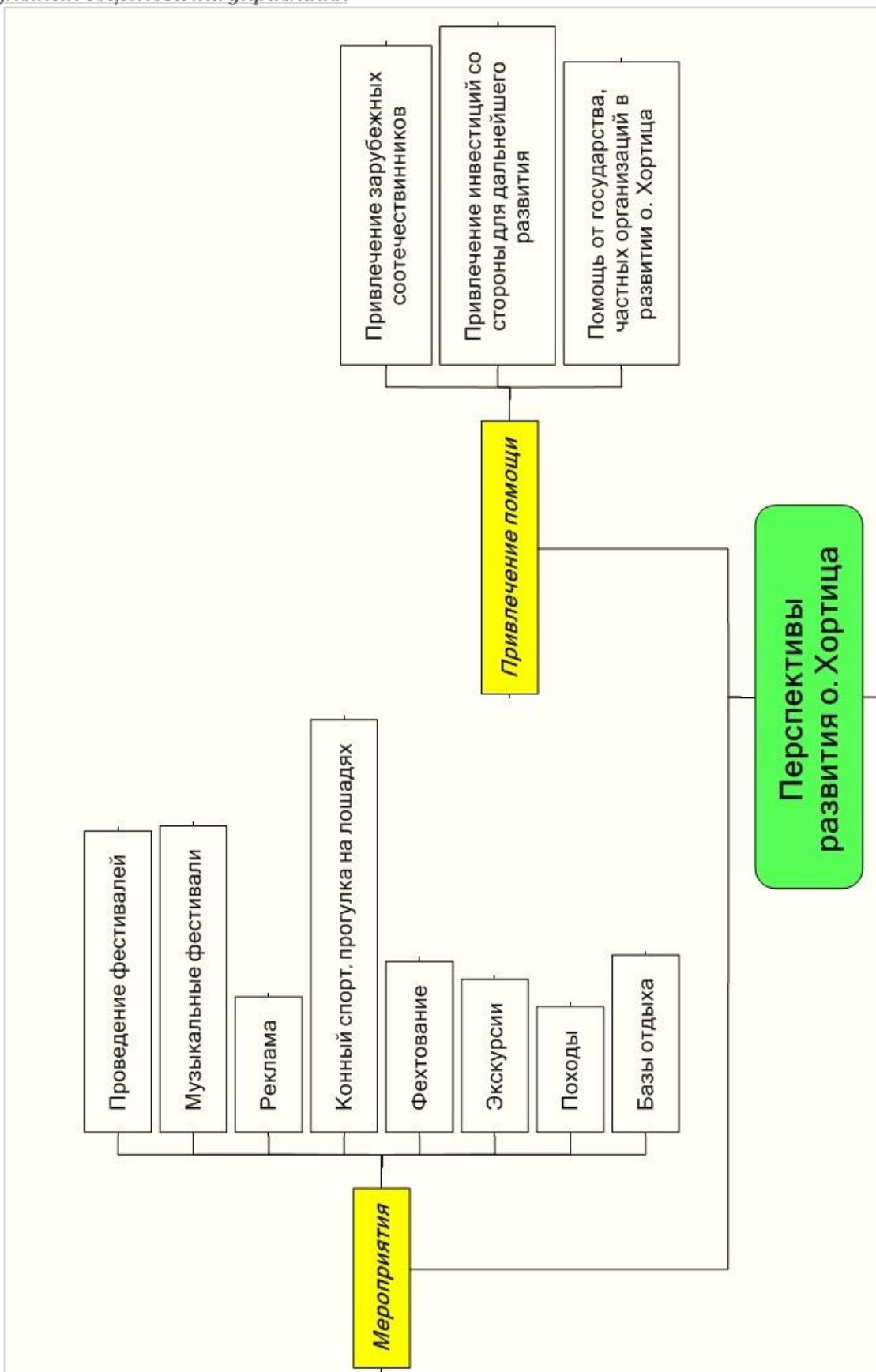

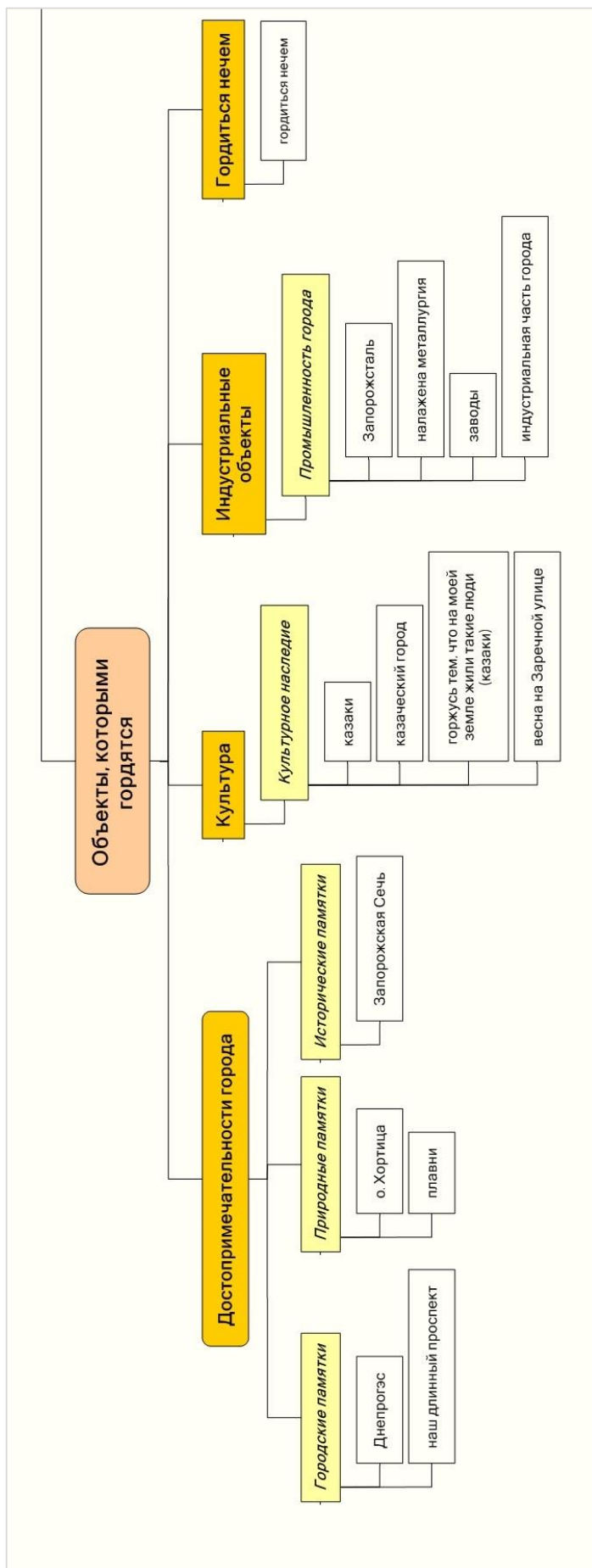

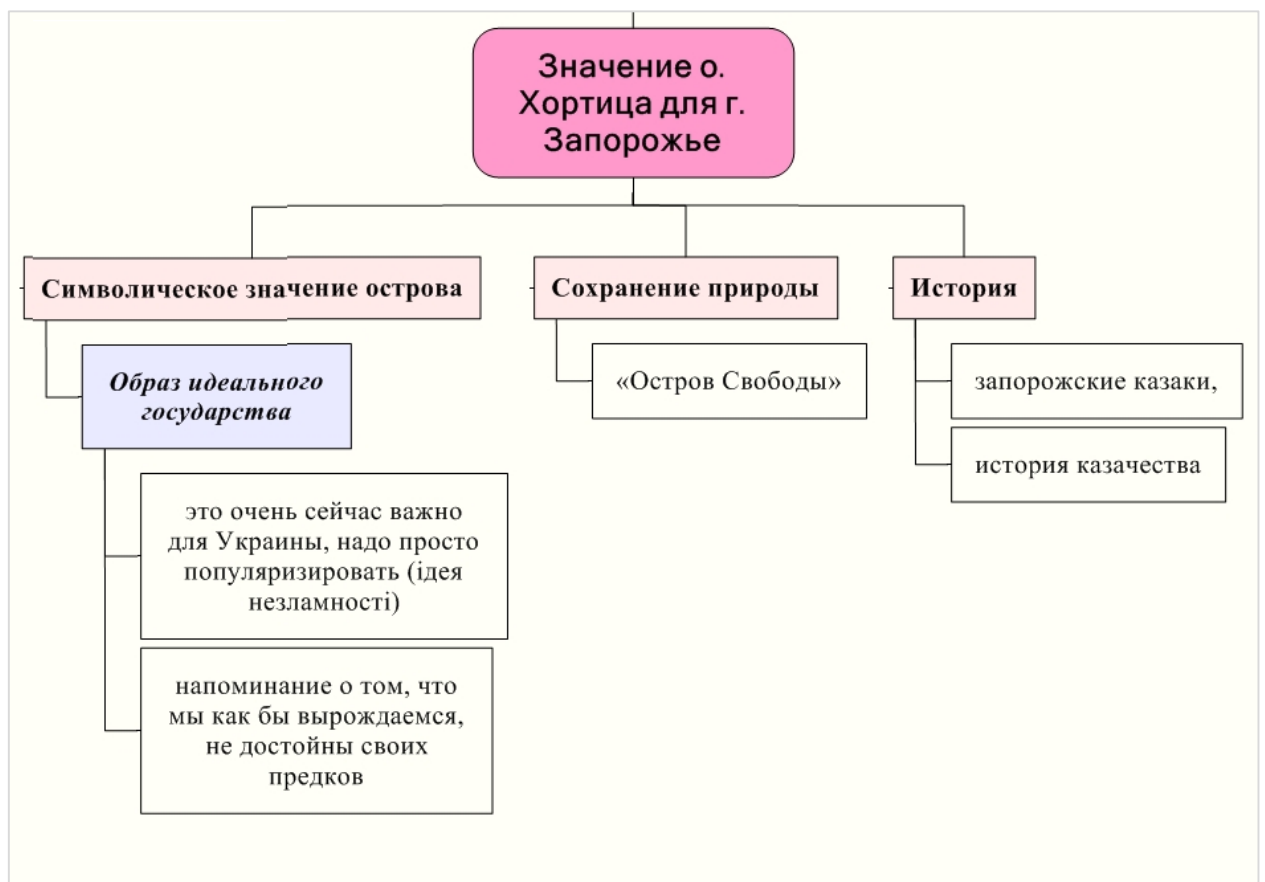
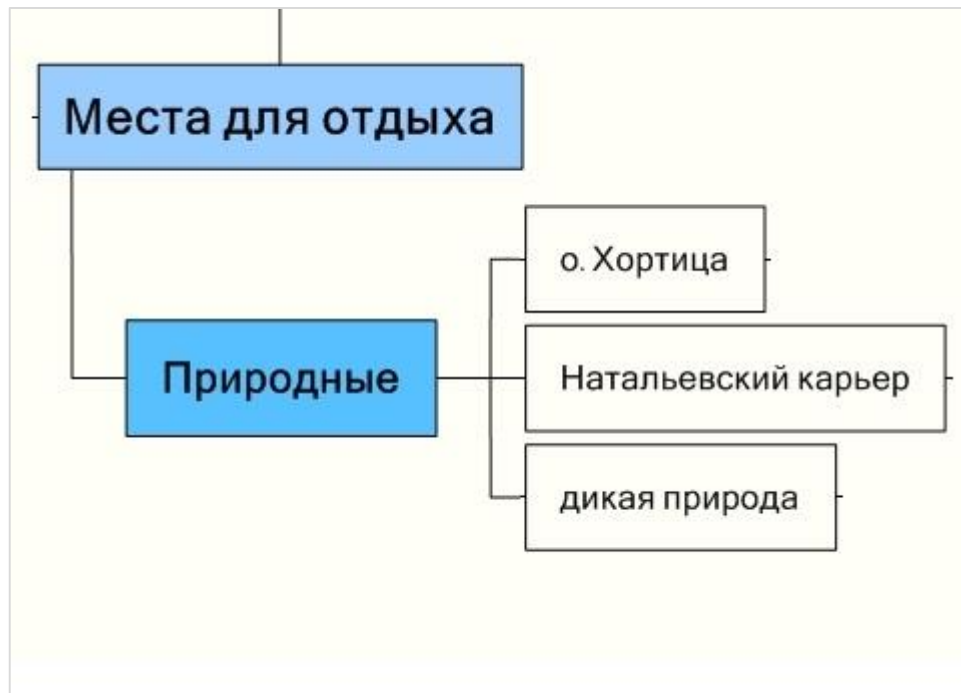

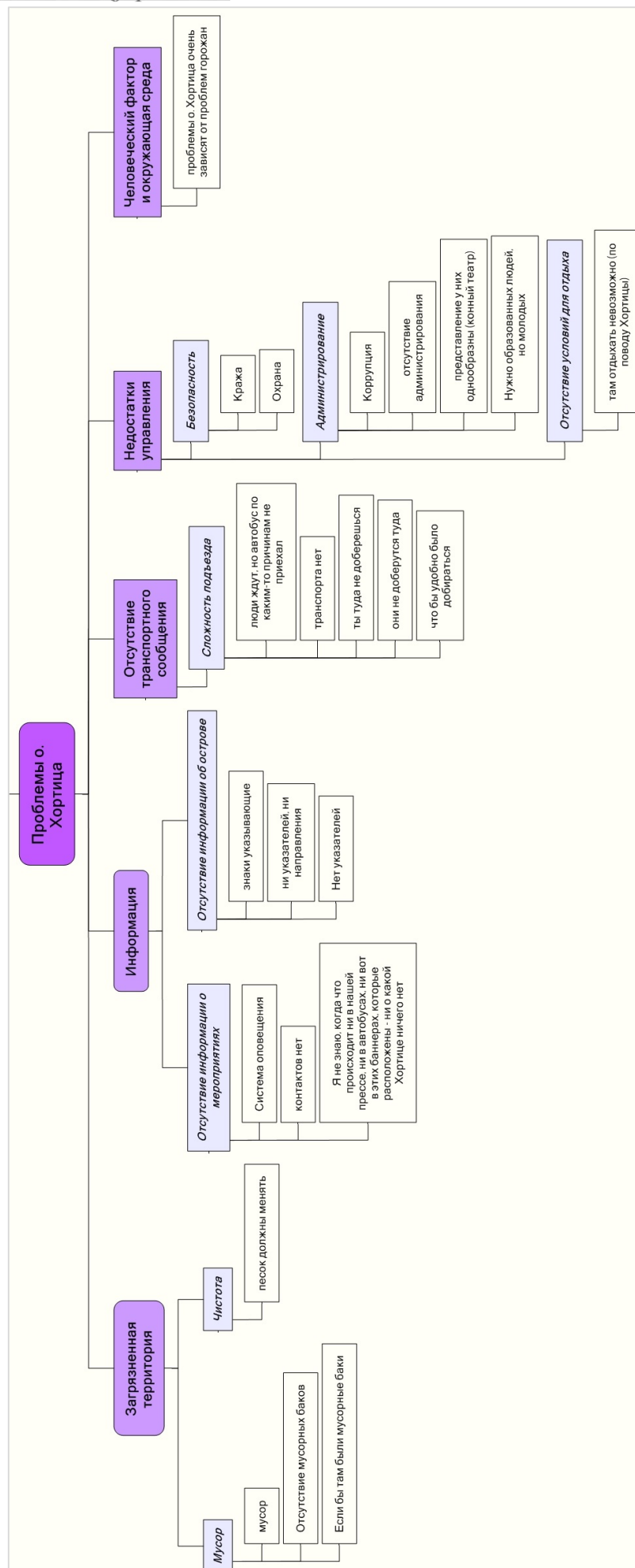

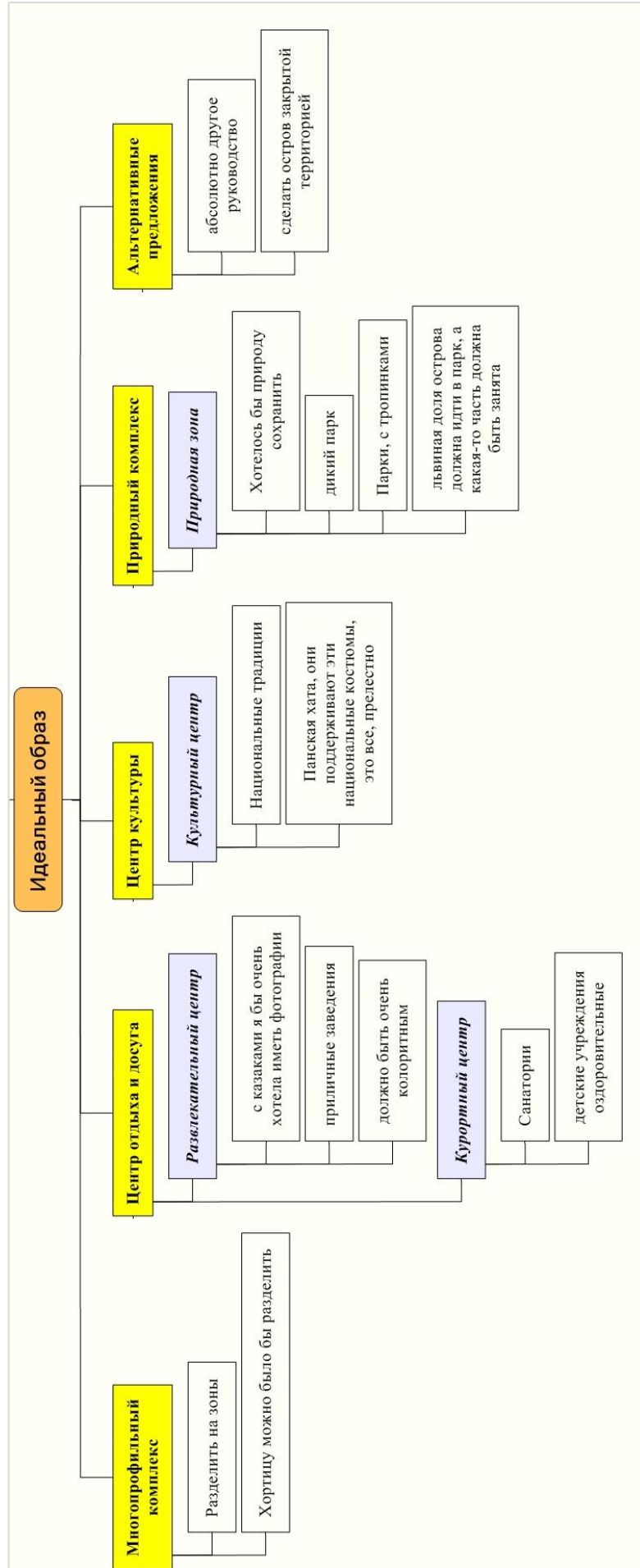
Старша група

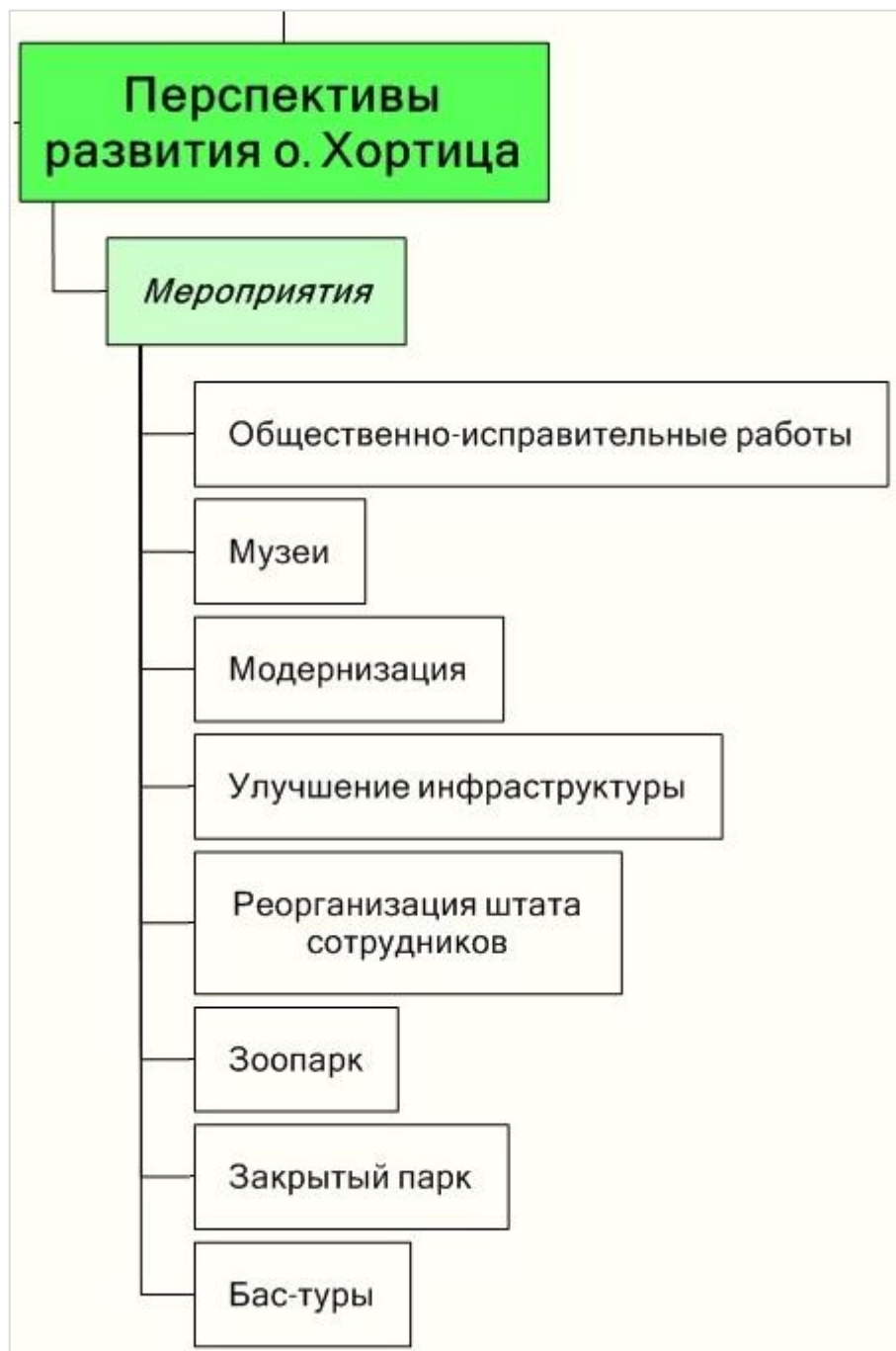

Методичний розділ

Обґрунтування добору учасників фокус-групи

Загалом буде проведено 2 фокус групи за такими критеріями відбору:

- 1) *Стать*: чоловіча та жіноча;
- 2) *Вік*: 18-29 та 30-55 років;
- 3) *Освіта*: вища та неповна вища і середня та середня спеціальна.

Структура фокус-групи №1 (вік 18 – 29 років)

Стать	Вища та неповна вища освіта	Середня та середня спеціальна освіта
Жіноча	2	2
Чоловіча	2	2

Структура фокус-групи №2 (вік 30 – 55)

Стать	Вища та неповна вища освіта	Середня та середня спеціальна освіта
Жіноча	2	2
Чоловіча	2	2

Критерії відбору зумовлені специфікою сприйняття різних категорій. Відбір за статтю дозволить дослідити гендерний аспект; вікові межі зумовлені настанням повної громадянської відповідальності та достатнім життєвим досвідом при збереженні активної громадянської позиції та адекватним сприйняттям дійсності відповідно; відбір за освітою зумовлений різницею у сприйнятті соціальної дійсності людьми різних освітніх категорій.

Вимоги до учасників фокус-групи:

- 1) Учасники обговорення не повинні бути знайомими один з одним;
- 2) До обговорення не допускаються інформанти, що приймали участь у фокус-групі в останні 6 місяців;
- 3) Учасники не повинні мати партійної приналежності.

Методика аналізу та обробки даних

Аналіз та обробка даних буде відбуватися згідно принципів обґрунтованої теорії. Це передбачає, що аналіз даних буде відбуватися по мірі їх надходження. На кожному з етапів дослідження перевіряються і коригуються гіпотези, кожен етап задає напрям наступним.

Структура гайду

Привітання		
Інформаційний блок	Основні питання	Уточнюючі питання
Ініціюючі питання	Скажіть, будь ласка, чим ви пишаєтеся у Запорізькій області?	<ul style="list-style-type: none">- Наскільки добре Ви ознайомлені з історією Запорізького краю?- Які культурні та історичні пам'ятки у Вас асоціюються з м. Запоріжжя?- Що викликає у Вас почуття гордості при згадці м. Запоріжжя? Запорізького краю?
Ставлення до о. Хортиця, як до місця відпочинку	Чи подобається Вам відпочивати на о. Хортиця?	<ul style="list-style-type: none">- У яких природних зонах нашого міста Вам подобається відпочивати?- Чи любите Ви відпочивати на о. Хортиця?- Розкажіть, будь ласка, докладніше, як Ви вважаєте за краще відпочивати на о. Хортиця?- Оцініть, будь ласка, наскільки забруднений о. Хортиця після свят?
		<ul style="list-style-type: none">- Що Вам відомо про о. Хортиця?- Які асоціації у Вас викликає згадка про о. Хортиця? Які почуття?

Ставлення до о. Хортиця як до культурної спадщини	На Вашу думку, яке значення відіграє о. Хортиця у житті м. Запоріжжя?	<ul style="list-style-type: none">- Що може викликати негативні емоції при згадці про о. Хортиця?
Актуальні проблеми	На Вашу думку, які проблеми існують у о. Хортиця на сьогоднішній день?	<ul style="list-style-type: none">- З якими негативними моментами Ви зіткнулися при останньому відвідуванні о. Хортиця?- Чи задоволені Ви станом о. Хортиця на сьогоднішній день?- Хотіли б Ви змінити щось в о. Хортиця?
Ідеальний образ	Яким Ви бачите о. Хортиця в ідеалі?	<ul style="list-style-type: none">- Яким би Ви бажали бачити о. Хортиця?- Як Ви вважаєте, наскільки здійсненні Ваші побажання?- Що з Ваших побажань можливо втілити і яким чином?- Якби були створені відповідні комфортні умови, взяли б Ви участь у зміні о. Хортиця?